

о. АНДРІЙ М. ФР.ЧВРОВСЬКИЙ

НА ТРИЗУБІ ХРЕСТ

о. АНДРІЙ М. ФР.-ЧИРОВСЬКИЙ
НА ТРИЗУБІ ХРЕСТ

Rev. ANDRIY M. FR.-CHIROVSKY

A CROSS ON THE TRIDENT

(THEOLOGICAL AND LYRIC POETRY AND PROSE)

**UKRAINIAN CULTURAL ASSOCIATION
NEW YORK, 1989**

о. АНДРІЙ М. ФР.-ЧИРОВСЬКИЙ

НА ТРИЗУБІ ХРЕСТ

(БОГОСЛОВСЬКА ТА ЛІРИЧНА ПОЕЗІЯ І ПРОЗА)

**АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ, АДУК
НЬЮ ЙОРК, 1989**

© Copyright 1989 by Andriy M. Fr.-Chirovsky

Library of Congress
Catalog Card Number: 89-51730
ISBN: 0-9625282-0-X

***Printed in USA by COMPUTOPRINT Corporation
35 Harding Avenue, Clifton, NJ 07011-2209
1 (201) 772-2166 Fax 1 (201) 772-1963***

о. Андрій М. Фр.-Чировський

*Цю збірку присвячую
Дорогій Мамі
Яка дарувала мені життя;
І Дружині Галі,
Яка влєгшує мою душпастирську працю
І піддержує мене в
Трудностях життя.*

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Отець Маркіян Шашкевич (1811-1843), разом із друзями, був пробудителем західньої частини України від летаргічної сплячки у висліді довгого поневолення. Це він сказав українському народові: "Ти не неволі син"!

І ось на початку 1980-их років аж у Америці обізвався голос іншого священика, молодого віком отця Андрія Чировського. Це його перша збірка власних творів, і назва її промовиста: "На Тризубі Хрест". Ідеологічно це те саме, що й "Ти не неволі син".

Голос нового поета, а можливо ще більше — потенційного письменника-прозаїка (у цій збірці опубліковане і прегарне прозове оповідання "Спогади про Діда Голуба", овіяне радістю молодечого відкриття світу і містикою віри в Творця) може в першу чергу заторкнути серце і розум української молоді (якщо вона читатиме і, зокрема, якщо її навчатъ читати по-українському закордоном, і не лише розуміти, а й відчувати).

Молодий священик — сповнений ідеалізмом. Він несе людям щось найвище, найчистіше, ідеальне. Але й натикається в закордонній холонучій українській дійсності на:

"Неймовірні часи,
Це гірке животіння.
Від образи у серці щось тоскно щемить.
Від отрути вже гине слабе покоління,
А байдужа спільнота мовчить і мовчить"...

Навіть сам автор, народжений в Америці (син проф. Миколи і п-ї Іванни Чировських) признається, що блукає в опівнічній безвісті, шукаючи шляхів до того краю, "де я лишив праспадщину дідів". Та о. Андрій бачить Батьківщину Україну, край його "сподівань і мрій" у піснях, у святинях, у "пожовклих книжках"... Він сподівається

здійснення Заповіту — одного й другого, себто Божого і Шевченкового. І хоча ці глибокі думки не завжди ідеально з поетичної точки зору висловлені, вони зворушують:

"Україно, мій далекий краю,
Я тебе не бачив, та все ж знаю,
Що твоє майбутнє —
Це моя журба:
Коли Бог буде паном,
То не буде й раба!"

Значно глибше оре молодий поетичний плуг о. Андрія у розділі "Моління".

Така важка дорога до пізнання Творця у сучасному світі, зматеріалізованому, самозакоханому, отелевіженому; у світі, який повірив, що через технологію досягне повного щастя. Все ніби налагоджене, а ось великий український народ у Європі — в колоніальній залежності, і чорнобильські привиди блукають по земній кулі, і озонні згустки у небесах. Вже так багато чого не треба... Думають, що вже можна обійтися й без родини, що, наприклад, у музиці можна заперечити гармонію, і в малярстві і навіть у поезії (яка тоді вироджується в набір слів). Порушити гармонію означає порушити головний принцип не створення, бо то була Божа справа, а збереження світу. Ніхто не може заперечити Творця, доки наука не докаже, хто створив перший атом.

Але навіть про це думати? Легше жити спростаченому, одурманеному як не наркотиками, так безперспективними шуканнями, або просто тупістю незнання і мертвістю почуттів. Наростає "ерзацний" світ, за який згодом треба буде платити, і розплачуватись будуть, у першу чергу, діти й молодь.

Тому й автор, молодий священик, не знає, "як Тебе, Христе, любити", хоча відданий Йому повнотою, і в роздумах, глибоких, немов несьогочасних, запитує:

"Чи віру я кладу на Тебе, чи на віру?
Чи Ти Ідея, чи таки живий?"

І врешті о. Андрій прохає:

"Дай, Господи, духові миру моему,
А як ні, то дай силу безкраю" —

Силу змінити навколишній світ, а ближче — своє оточення, українське, і ще прямоцільніше — молодь. У вірші "Утрєня" приходить

мир і радість глибоко віруючої людини: "Твоя це пісня, що проміння стеле, і я по ній вертаюся у життя". Витривалости він вчиться у Патріярха Йосифа (Сліпого), що бачимо з твору "Жалоба". І хоча серед вагань, осягів і промахів, смутку й радості заявляє, що він і досі "не підніс думок свічник", — насправді збірка "На Тризубі Хрест" це згустки думок і переживань. Світ був би значно кращим, коли б так уміли, могли думати й переживати сучасні, багато ким обдурюванні, молоді покоління!

З особливою ніжністю звучать твори, присвячені дружині о. Андрія, панімаці Галині Чировській, з ніжністю і чистотою, яку так уперто намагаються опорочити сучасні груповці-коверковці, з Нью-Йорку — з одного боку, і червоні малороси в окупованій Україні, з другого. Руїнники завжди знаходять спільну мову. Заперечувати гармонію завжди легше, ніж її творити. "У тобі я уперше побачив весну", — сказано у вірші "До веснянки", і ще глибше: у життєвій мандрівці обоє "там, де завжди були: ти і я вже назавжди ...у Нього". На жаль, трапляється там і книжне "вино забуття" й подібні загальники та образні повторення, які мандрують з книжки до книжки молодих поетів. Але ці "на жаль" аж ніяк не переважають перших творчих осягів о. Андрія.

Збірку доповнює невеликий розділ перекладів на українську, між ними "розважання св. Тереси з Авілю", де стверджується: "Вмираю, бо ніколи не помру". А в "Жабивочному" відчуваємо, що перекладач — це людина молода, повна життя і гумору, відчувається здорова складність і багатоплянованість людини, яка взяла на себе важкий Хрест із Тризубом. Та, врешті-решт — бравурні нотки віри, як ось у "Чомусь вночі":

"Вночі чомусь так легко працювати.
Ніч — це мій день, кладу нові мости...
За дня я можу між людей сховатись,
Вночі ніяк від себе не втекти..."

А на закінчення: "Забудь про сон! Прямуй, хоч і далека цілі!"

На окрему увагу читачів і літературознавців (мабуть, не сучасних у Америці, бо вони оспалі або ж зниклі) заслуговує чимале оповідання "Во время оно", з піднаголовком "Спогади про Діда Голуба". Це спогади з дитинства, переламані через призму світобачення дорослої, віруючої людини, сповнені релігійною містикою; казки життя, бо немає більшої казки від самого життя; це сповідь про красу при-

роди і людини, як частини природи. Можливо дальший літературний шлях о. Андрія Чировського буде позначатися все більше прозовими творами, де йому легше висловитись, а він має що сказати.

Релігійна тематика пронизує творчість багатьох українських поетів, письменників, драматургів, лібретистів. Від Тараса Шевченка з його "списую Сковороду" через Руську Трійцю, Лесю Українку, Івана Франка, Олександра Олеса і так аж до раннього Павла Тичини... Релігійні мотиви знаходимо навіть в українських поетів, які були змушені чи й живуть під московсько-більшевицькою кормигою.

Українські поети закордоном розвинули й розпрацювали релігійну тематику до вершин, згадати б тільки Олексу Стефановича або Василя Барку — наскрізь християнського поета і такого ж письменника. Релігійні мотиви часто виступають у творах Михайла Ореста, Ірени Шумович, Віри Вовк-Селянської, Миколи Щербака, з молодших — у Світлани Кузьменко. Але коли у Василя Барки просвічується релігійний містицизм (до якого в поезії іде і о. Андрій Чировський), то, наприклад, у Ганни Черінь релігійність не ортодоксальна, а чисто земна, немов би скинена з небесних висот. Тоді виявляється, що по своєму в Творця вірить — підсвідомо — навіть... комуніст. Так у її знаменитому віршованому романі на 250 стор. "Слова" (чи не закордонна паралеля до "Марусі Чурай" Ліни Костенко в Києві?) поет Микола на допиті в НКВД поневолі вигукнув "О Боже!.." і тоді слідчий:

"— А це що за "божественні" викрики?!

Комуніст, а вірите в Бога?

— Та ні, це не віра, а звичка. —

— Та вже признавайтесь, не крийте нічого,

Не допоможе ні хрест вам, ні свічка"...

Людина, як соціальна істота, мусить у щось вірити. Навіть недовірок вірить у те, що він не вірить...

Та це окрема тема для літературознавців, які не проаналізували й іншого глибокого, невеликого розміром, твору — містичної поеми пастора Івана Кмети-Ічнянського "Рік 2000-ий". Надіймось, що вони таки звернуть увагу на збірку "На Тризубі Хрест", яка є променем різдвяної зорі на темніючому небі, якщо не України то української еміграції, себто вільної частини нашого народу.

Видатний поет і есеїст Євген Маланюк не раз висловлював у розмовах острах, що "нечитальництво зведе українців зі світу". Доки

немає відродженої держави, себто нормально впорядкованого життя народу, доти єдиними остоями залишаються віра в Бога, з усіма практичними висновками, та рідна мова і культура. Якщо б ці три величі зникли, то українці дуже скоро стануть "моголами" у світі, себто неіснуючими, чужинцями серед чужинців.

З маси безформних племен поети, починаючи від Бояна, творили Україну. У наш час вони Україну остерігають. А тепер до тих тривожних, але й сповнених віри в Бога й Україну, голосів долучився і молодий поетичний голос отця Андрія Чировського, який покликаний багато сказати, якщо буде кому слухати.

*Леонід Полтава,
1989, Нью-Йорк*

ВІД ВИДАВНИЦТВА

В часі друку цієї книжки о. Андрій Чировський викладає східнохристиянське богослов'я при університеті Catholic Theological Union у Чикаго, де також заснував і провадить Інститутом Східнохристиянських Студій ім. Митрополита Андрея Шептицького. Отець Чировський одружений з Галиною Павлишин, батько двоє дітей: Софійки і Олеся. Висвячений для Львівської Архиепархії Патріархом Йосифом І, Ісповідником, о. Андрій служить тимчасово в Чикагській Єпархії де тепер є парохом церкви Непорочного Зачаття Пресв. Богородиці в Палатайн, Іліной. Отець Чировський є головним редактором україномовної катехитичної серії "З Нами Бог" а також є автором многих богословських статей у різних журналах. Його перша книжка, переклади творів Василя Симоненка на англійську мову, видана 1976 р. під заголовком "Гранітні Обеліски".

МОЛІННЯ

(РЕЛІГІЙНА ПОЕЗІЯ)

АГНОСТИКАМ — НАМ

Чи я люблю Тебе, бо я люблю, любити,
Чи може дійсно я Тебе люблю?
Чи Твій спокій пізнав і став спокійно жити,
Чи свій спокій я сам собі творю?

На що надіявсь я? На дії чи надію?
Чи іншим я повірив, чи Тобі?
Чи віру я кладу на Тебе чи на віру?
Чи Ти ідея, чи таки живий?

Який же глум, що смів я гордо уявити,
Що я Тебе творив; а Ти вже був.
І якже ж сумно те, що я не вмів схопити,
Що Ти вже є, а я Тебе ще жду.

Чи буде місце правді в моїм серці?
Як так, чи я від серця не втечу?
Не знаю як Тебе, Христе, любити;
А все ж таки Тебе, Христе, люблю.

ПОВЕЧЕРІЄ

Ні мудрости я особливо не зазнав,
Ні глибшого природи розуміння,
Бо знаю тільки те, що здавна знав,
І вмію лиш старі свої уміння.
Чому живу?
Чи буду я колись досконалішим,
Чи з пристрястями як родивсь і вмеру?
Щодня борюсь невпинно зі собою,
Щодня я перемоги жду.
І все дивлюсь — і все без змін.
Здається, ні на крок не поступився.
Прости мені та хоч прийми
Що хоч боровсь, що хоч трудився.

ПІД ВЕЧІР

Люблю я тишу на хвилину:
Застигне світ в свій ході.
А небо в зорях тихо плине
На землю в мирнім тім часі.

Я вдовольняюсь тим моментом,
Коли не треба говорити.
Тоді вслухаюся мовчазно
В далекі шепоти століть.

Люблю я тишу, що лишає
Свій скромний дар в моїй душі:
Хвиловий спомин того миру,
Що Богом дише на землі.

ЯКБИ НЕ БІЛЬ

Якби не біль,
Багато ще зробив би —
Якби не ніч і в тілі вічний біль.
Якби я знав, що можна вже спочити,
То не оплакував би неосяжну ціль.

Та все іде
І ніч перепливає...
Нескінчені лишаю свої дні.
В недужім тілі — ношу воїна серце.
Чому оці язви трудні?

Чому я не тішуся здобутком жодним,
Чому все ще більше бажаю?
Дай, Господи, духові миру моему;
А як ні, то дай силу безкраю!

УТРЕНЯ

Барвистий квіт, райдужний і веселий,
І ніжність раннього буття:
Твоя це пісня, що проміння стеле,
І я по нім вертаюсь у життя.

КРАМ ВІРНИХ

Вже вечір клався мирно на діброву
І світу гамір затихав у сні
Ішов народ під сіру забудову
Старого магазину на горбі.

Які вались розмови межі ними?
Напевно благородними були,
Бо йшли додому через дві години —
І в кожен дім надію понесли.

Чому йшли до нього у зажурі
Трудящі люди, старші й молоді?
Я вдосвіта побіг до дужих мурів,
І вперше став у знищенім нутрі.

Крізь вікна ранок лився у будинок,
І дивне світло сяло в куті —
На ветхих мурах загот-магазину
Мопились два мальовані святі.

ДО СОНЦЯ

Подивишся надвір, а там — вже вечір,
Шукаючи за світлом, бачиш ніч.
А так хотів би ще на мить із сонцем
Побачитися віч-на-віч.

Поглянеш довкруги — усе знайоме
Втекло у непробудний сон,
І світ не світ — зруйновані хорони
Страхіть, невдач і забобон.

І прагнеш випити з криниці світла,
Обмитися з недосконалих літ,
Бо ніч — це гріх, а ранок є каяттям.
Без Твого сонця — світ не світ.

ПЕРЕД РОЗП'ЯТТЯМ ЛК. 13:34

Ах, люди!
Коли навчить вас Бог пошанувати
Того, хто служить вам, для вас живе?
Люблю Тебе, народе мій, як діток любить мати.
Чому не можеш Ти любити мене?

ЖАЛОБА

Я чув, що схилюлись у траурі мури,
Зайшлись голосінням над в'язнем одним
Коли подивилися в очі розважні,
Охочі зносити всі муки,
Що узи холодні, перевертнем ковані дали б йому.
Він сам себе, мури, заслав у тюрму!

Нескоро забудуть ті мури, що вугляним копіром день обложили,
Від блудного світу сумлінно хранили,
Презирством душили його в двометровій своїй ширині,
Що він не лякався темноти,
Від імли не пропав
Не продав він ні правди, ні волі за сонце.

Бо глибоко в серці він мав і беріг —
В найчорніші моменти ламенту й журби —
Яркі, теплясні, святі молитви,
Та й піст, що держав в самоті —
Як гранітні цинічно всміхалися стіни,
І крик коридорами нісся в обмові —
Окови залізні він з духа скидав.
І в світ посилав освободжену вістку,
Що мимо насильства й старости літ,
Не піддається Сліпий,
Аж в жалобний траур
Дужий мур переможно вбере.

І ДЕ БУВ ТИ.

І де був Ти —

Як перестали на мить у легенях шуміти вітри?

Як кривди стовпилися разом і чуть не ликнули майбутнє?

І де був Ти тоді

Коли я крізь зуби надії моливсь печаливо?

І де був Ти як темряву прорізував страх?

Дарма я шукав Тебе тоді очима неспокою

Ти був ввесь час зі мною — я це свято знав.

Але ж тоді я так хотів Тебе торкнутись

Скупати плечі в теплоті Твого обличчя,

Загріти скорчений переляк Твоїм словом.

І де був Ти тоді? Хіба далеко?

Коли я витру сльози перестрашеної пам'яті

Я бачу Тебе на краю виднокола!

В теплощирих обіймах дружини,

І в гарячій журбі всіх молящих

І в холодно прецизних руках лікарів,

Та й в півприсмерку лежачої каплички.

Будь зі мною Господи назавжди

В своїй далекій близькості!

14.1.89 р.Б.

Univ. of Chicago Hospital

У СЕРЦІ ВОГОНЬ

(НАЦІОНАЛЬНА ТЕМАТИКА)

ДАЛЕКО

Мої батьки — єдина Україна:
Легенди й правди, скарби вікові,
Перекази, що звали душу жадну
В книжки пожовклі, не нові.

Бо батьківщини я не бачив зроду —
Мого народу, гір моїх, степів...
А все ж таки, живу тобою, Рідна,
Бо ти живеш в серцях моїх батьків.

НЕЙМОВІРНІ ЧАСИ

Неймовірні часи,
Повні труду й невдачі,
Летять без мети у завихрення днів
А очі спільноти — пусті та ледачі
Цинічно вп'ялися в серця юнаків:

"Не дай, щоб невинним,
Щоб чистим остався,
Щоб здобув ідеал, що покинули ми.
Якби в напрямі сонця в мандрівку подався,
Ми обернемо світ, щоб не вийшов із тьми!"

Неймовірні часи,
Це гірке животіння,
Від образи у серці щось тоскно щемить.
Від отрути вже гине слабке покоління,
А байдужа спільнота мовчить і мовчить.

ШУКАЮ БАТЬКІВЩИНУ

У безвісті опівночній блукаю,
Шукаючи без успіху шляхів,
Що повели б мене назад, до того краю
Де я лишив праспадщину дідів.

ВЖЕ ТИХО

Вже тихо, тихо світ дрімав,
Виводив вечір зірку молоду,
Єдиний вогник золотом палав,
А іскри грали на виду.

Юнацькі лиця збилися у круг,
Навколо вогника надій,
А волі пісня лоскотала слух.
В душі лишилась молодій.

О, вогнику, завжди мені світи
І розгорайся до святих вогнів,
До волі веде, до благої мети
України хороших синів!

УКРАЇНО

(СЛОВА ДО ПІСНІ; МУЗ. А. ЧИРОВСЬКОГО)

Рідна моя Україно,
Краю моїх сподівань і мрій,
В піснях твоїх пізнаю тебе —
Краю далекий та мій.

Бачу тебе у святинях,
У пожовклих книжках — руїни;
Чую в їх мурах твій спів святий —
Краю далекий та мій.

Чи я ще побачу сонця світло,
Як цілує легко степ пшеничний,
Що торкає небосхил блакитний
Колосками моїх мрій?

Чи я не побачу, вже як ти
Гордо станеш знову перед світом;
Чи я ще діждуся, доки прийде
Волі день тобі?

Україно, мій далекий краю,
Я тебе не бачив, та все ж знаю,
Що твоє майбутнє —
Це моя журба:
Коли Бог буде паном,
То не буде й раба!

І НІЧ, І ДЕНЬ

(РІЗНІ ВІРШІ)

РАДОСТИ СПІВ

Дозволь: заспіваю
Життя мого тайни —
Про мрії й бажання
Усміхнених днів.
На щастя, не знаю
Мелодій відчаю;
Візьму я з нотатника
Радости спів.

НЕ ЗНАЮ ЯК

Не знаю як,
Не знаю, чи
Повернусь взагалі сюди.
Хіба як сонце зацвіте
І нишком кликне ще мене,
Хоч я ніхто, що миттю став нічим.

БУЛИ ДЕРЕВА

Були дерева
У моєму дитинстві були дерева:
Ховався за ними
І мріями я досягав їх верхів.
Були повнолисті старі дерева...
І я їх любив.

Були мудреці й герої,
Що знали про все й на все спромоглись.
Дививсь я на них,
І мріями з ними в майбутнє спішив.
Були повносилі та мудрі герої...
І я їх любив.

Чому не остались
В житті незамінні
Ті віття дерев
І слова мудреців?
Чому я відкрив свої очі так рано,
І втратив, прозрівши, все те, що любив?

СВЯТА Й БУДНІ

Поезія сьогодні — ніби проза,
І свята вже на будні дні зійшли;
А літератори зусилля всі вкладають,
Щоб лиш банальщину схопити на письмі.
Де раз блукали сонні над Дніпрами,
Чи вслухувались в битви вічний грюк,
В поемах слави в недосяжне пнялись... —
А їхній вірш і досі тут
А з чим підуть поети поміж люди,
Утративши вже віршовий об'єкт:
Колись бувало — пристрасть панувала,
На троні палкості засів концепт.

ІРЖАВІ ЛИЦАРІ

Хотів би я часом співати веснянки, —
Захмарена осінь приглушує спів.

Дивуюсь:

Чому ж цій голизні

верхів'я не зичено слів?

Шептали б берези до неба,

Що тихо втікає з-за критого часу,

Тим гласом принишклим пройшовших років

(як люди не можуть)

про буйність і пристрасть, про кривду та гнів,

про втрачену волю степів.

Минулось, здається;

ні сили не має,

ні волі не легко знайти,

від буденних турбот,

і зажурень нікчемних

в годину потреб відійти.

Заплакані очі в жалобі осінній

не вміють до сонця іти.

Забули в жалобі можливість нової

весни.

ДОСЯГНЕННЯ

З дитинства в юність, рік і рік.
А я ще й досі не підніс
Думок свічник, що кожночасно
В душі палає світлом ясным,
Тимпанним співом, чуйним красним
Безмовним словом гомонить...
І сам лиш знаю темпо й кольорит,
Ще й досі я — закритий світ.

ХОТІВ БИ СХОПИТИ

Хотів би схопити, хотів би я взяти
цей світ, що невинно пливе в небуття;
хотів би зловити і в грудях сховати
щасливі хвилини, тканини життя.

Хотів би спіймати проміння погнуте,
Що в пору вечірню спадає до нас.
Бо й місяць, що легко пливе між сузір'я,
І він своїм летом вимірює час...

Встають перед зором: батьки, наша хата,
Ікона, книжки, в церкві — зоряний спів...
Хотів би усе я на пам'ятку взяти —
Найкращі хвилини тих радісних днів.

ДИТЯЧІ ЧАСИ

Вже тихо на світі: не бігають барви,
І вітер заснув і затих шум полів.
Минуло, скінчилось. Та як не вертатись
У спогади, в чудо дитячих часів?

Пригадую: світ тоді був загадковим,
І ще не спустошили тайни лісів,
І заки спинились пташині розмови —
Я зміст розумів і наслідував спів.

Вже вдосвіта линув орлом у простори
І вітер ловив, як злітав із верхів.
Здавалось, для мене світилися зорі,
На мене чекало привілля степів.

Де барви поділись, що пнялись в простори?
Де вітер сховався із шумом полів?
Вже й барви не барви, лиш духи прозорі,
Лишилися кольорів з давніх часів.

Вже тихо на світі: пора попрощатись
Із красним видінням минулих років.
Минуло, скінчилось... Та як це забути,
Той час, де дитинство своє залишив?

ПОВЗУТЬ РОКИ

Повзуть роки незбагненим маршрутом,
Ідуть старі збирати порох з путі
І зір собі затьмарити тим пилом спорохнявілого спомину,
Завмерлим образом погиблого віку.

Повісив хтось місяць на небо,
І дідуган за променем його пішов як раз, колись, на боротьбу,
І пам'ять часткова забутих подій
Додасть енергії старезному знесиллю,
І думка про життя приманливо покличе
До зустрічі зі смертним днем...
А роки повзуть далі невідомим маршрутом,
Забувши вже старого воїна віків.

ПЕЙЗАЖ

Запались небеса
І сонце вже лягло за горб.
Перекликались дужі дерева
Скрипінням голосним своїм.
Вітер розполошував листки
Що де-не-де ще позостались.
Над ними високо зоря самотня
Тремтячим миготінням віщувала
Алярм морозної ночі.
Темінь вечора швидко впала,
Придушила все життя.
Все застигло у січневій сні.
Ніхто за вікном не ворухився,
Нікого не видно.
Лише виття собаки продиралось
Крізь приголомшений спокій.

Не було мряк.
(Скувало їх морозом).
Побілені хатки тримались разом
У товариськім кружі,
Щоби тепло задержати.
А дорога втекла в погоні за літом.
Лиш горб той задоволено всміхався,
Бо в нього на спині
Заснуло сонце тепле.

ГІРСЬКИЙ МАЛЮНОК

Сонце червнєве погралося з хмарами в небі,
Кидаючи світло, туге й молодисте.

А спека заки впала, —
Вже з полонини млосно парувала:
Прощались гори із весною
Перед приходом літніх днів.

Лагідний вітер підштовхнув
Тарілку золоту за хмари,
І світ стрепенувся, як бас передгрозя
Повагом покотивсь по горбі.

А ми добре знали,
Що зараз ті хмари — збиточники впадуть,
Проколені вістрями лезових сосон,
І виллється плач їх дитячий дощами,
І сяйво сонця — блискавка заступить.

Бас-грім ревів
І хмари боязко втікали,
З обіймів вітру
А ми чудувались
І так, як і сосни...
Скупались у риданні неба.

ЧОМУСЬ ВНОЧІ

Хто ніч створив, для ока непроглядну —
І звідки сон, що праці ставить край?
Чому дивлюсь сьогодні так безрадно
На цей папір, що білий як одчай?

Якби жарівка вміла розмовляти,
Поговорили б ми про долю, про судьбу.
А так лише разить і не дає поспати,
Щоб може, часом, праці не забув?

Вночі чомусь так легко працювати,
Ніч — це мій день, кладу нові мости.
За дня я можу між людей сховатись,
Вночі ніяк від себе не втекти.

Заснути годі — ніч несамовита
Кричить про сто невиконаних діл.
А в тілі біль не дасть перепочити...
Забудь про сон! Прямуй хоч і далека ціль!

ПІД РІЗДВО

Грудень.
Скрегоче сніг під важкістю задуми.
Проходять дні,
Минають дні —
А повітря гріте й несвіже
Виловлює спомини з підсвідомости.
І кожний теплий чай
Лоскотить душу й пригадує болі.
І кожний далекий звук
Манить до себе втомлені думки.
Я чую коляди —
Здалека я чую коляди:
Через море сліз і радості,
Прийдіть.
Верніться на свята додому.

БУДЬ СОБОЮ

В концтаборах надій нема дротів колючих;
Для кволих сердець не треба іззовні катів.
Бо сам себе ти стережеш від висновків болючих,
І сам ти не пустиш себе себе в круг свободи синів.
Будь собою, бо ти самотній.
Твоя пісня у світі одна!
Якщо мрії твої не широкі,
То вузьким буде твоє життя.

ІСТОРІЯ ОДНОГО КОХАННЯ

(ЦИКЛЬ ВІРШІВ ДО ГАЛІ
— ПРИЯТЕЛЬКИ, НАРЕЧЕНОЇ І ДРУЖИНИ)

I

Найтяжче свою подругу любити:
Я ніс любов — а ти (як наругу) дружбу.
Та що ж, я сам таки не можу жити,
То ж мовчки хоч "приятелем" буду.

II

Співай мені пісню
Із важкості слова,
Байдужості серця,
І болю душі.
Нехай я почую
Ніжне голосіння
Очей, що іржаві
Від купелі сліз.
Бо хоч як заплачеш,
Ще витреш і очі.
І може зобачиш,
Що ношу в душі.
З-за усмішки Ти
Не завважила болю,
Що усмішка та
Завдавала мені.
Співай мені пісню,
Понуру й болючу,
Жалем пересичені
Гимни журбі,
Бо може як прийдеши
Шукати розради,
Збагнеш ту любов,
Що дарую Тобі.

III

Чередувались пори року —
весна із зимою.

А та сніговою печаттю
поставила фрази у бурях листів,
як нараз тихим гимном весна заспівала,
що сніг зчарувала й звала вітри
ближче світла, до дому веснянки зайти.
Ті прийшли, забарились — на сонці, вже теплім,
стопились сніги, а вітри вже безсило у світ попливли.
Ой, чи ж треба було завірюхам весни?

IV

Люблю тебе, як берег любить море,
Що безнастанно свище і гуде,
І кидається, і втікає скоро —
Та пильно свою волю береже.

Самотній беріг потребує моря:
його безмежжя і динаміку життя,
щоб разом перебути тужні ночі,
Аж сонця схід звістить пришествя дня.

V

З ЛИСТІВ ВІД ВЕСНЯНКИ

Сьогодні нарешті наспіла весна
у листі, що від тебе пташина свобідна
на крилах погідного дня принесла.
Чи не жертвою усмішки впала зима?
Чи не молодість слів твоїх холод роздёрла?
Не очі, що дзеркальцем світ відбивали —
квітки повбирали в забуту красу?
У тобі я уперше побачив весну.

VI

Невільником я увійшов
у животіння будніх днів.
Мене спасли:
гаряча кров,
любов батьків,
братів підмога, й усмішки
твоїх приятельських листів;
та й те, що я не забував,
що Бог мені вас дарував.

VII

Ти — як веснянка —
весела й смутна,
ти пестиш мій слух,
як співаєш пісні.
Тебе — як веснянку —
єдину допущу
зустрітись зі мною
глибоко в мені.

VIII

Не боюсь забрести
У тінь передрання,
У глибінь океану,
У темінь ночей,
Щоб уздріти хоч миттю
Весняну китицю
Із квітів, узятих
Із твоїх очей.

IX

КВІТОВІ СВІТУ

Торкни мене ранком,
Хай знаю, що сам на тривожній землі не живу,
Що ніч ще минеться і темінь розстане.
Торкни мене легко, я прошу, я жду.

Збуди мене ранком
Із сонної ліні; хай втому з очей відкладу
Хай світ перейду під знаменням світанку;
Збуди мене вранці, я прошу, я жду.

Скажи мені ранком,
Що Ти не забудеш у пісні до мене прийти,
Що радість та усміх даси наостанку, —
Їх буду, мов квіти, в майбутнє нести.

Х

Тихі вечори без Тебе —
Хоч заплач — така якась палка любов!
Я небесам шепочу свою тугу:
Коли побачимось знов?

Коли торкнемося серцями?

Ніч пливе крізь океани пильних хмар,
Що військом марширують до мети.
А я — не можу з місця відлетіти,
До тебе нишком підкрадатись серед тьми.
А може? Але ні, ніяк.
Тяжкі думки ламають мої дні,
А вечори обтяжені журбами.
І не лечу. Не маю крил, крім слів.
Прийми тоді оці слова, як поцілунок.

ХІ

ЛЮБЛЮ Я МІЙ РАНОК

Бо ранок — це вчитель, що птицям вечірнім
Про день повідає, відкривши їм світ.
Бо ранок малює цей світ загадковий
Промінням райдужним — як розкішний квіт.
Бо ранок все слухає пісню вечірню
Природи, що встала загублена зі сну.

Бо ранок — це ти — це весняні світанки
І сонця пришестя, якого я жду.

Тобі, свіжий ранку, люблю.

XII

Як далеко ми йшли,
Щоб зійтися разом
І торкнутися духом.

Як далеко жили,
А даль подолали
Листами, думками, дарунками сміху й сліз.

І в морі отім, що ділило,
Купали ми мрії.

І стріча — над стрічі усі.
І були ми вже знов як колись,
Вже разом,
Але краще... й тяжче було.

І жили й хоч стрічались
Не бачились часто й
Не знали до чого гряде, й
Молитву до Бога несли й знайшлись
Там, де завжди були:
Ти і я
Вже назавжди...
У Нього.

XIII

ГАЛІ

(СЛОВО ДО ПІСНІ)

І думка про щастя, і мрії про долю
Єднали нам юні серця.
Минули літа, ми зустрілися знову,
Щоб пити вино забуття.

А очі райдужні — тривожні світила
І усмішка, взята з небес,
Волосся смутнее й погляд мрійливий,
Це світло у ночі чудес.

Бо Галя єдина, нічим не заступиш —
Душі її чисту красу.
Піду у мандрівку, піду на розпуття, —
В душі її завжди несу.

ПЕРЕКЛАДИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

БЛАЖЕНСТВА ДЛЯ ТИХ, ЯКІ ПРИЯТЕЛЮЮТЬ ЗІ СТАРШИМИ

Блаженні ті, що розуміють тії муки,
Що завдають мені непевні кроки й викручені руки.

Блаженні ті, що знають, що мій слух
Не зловить всього, що дійде до моїх вух.

Блаженні ті, що якось зрозуміли,
Що зір мій мрячний, гадки посіріли.

Блаженні ті, що вміли нелукаво
Не бачити, як я розхлюпав каву.

Блаженні ті, що в цю мою хатину
Принесуть усмішку й розмову на хвилину.

Блаженний той, що не спімнув:
"Я вдруге це від тебе чув!"

Блаженні ті, що якось вміють
Роздмухати спогади, що в душі тліють.

Блаженні ті, що вміють підкреслити:
"Нам не однаково, чи вмереш, чи будеш жити".

Блаженні ті, що можуть зрозуміти,
Що я не маю сили вже терпіти.

Блаженні ті, що на шляху дають мені любов,
Аж доки не дійду додому знов.

ЖАБИВОЧНЕ

Lewis Carol

Було ж брильянтно й злитні тьви
Гагайрили й гимнули на ван,
О митно де баракунів
І мурморадних позагран.

Ти Жабивока стережись,
Тих щок неситих, лапок пазурів,
Втікай від птахи — Джабджани
І фруминястих Бондриснів.

Він в руки ворбний меч узяв
І рушив мяксного шукать.
Під тем-тем деревом він став,
Щоб в глибших мислях спочивать.

Як в оффах думи він стояв
З полум'ям в оці Жабивок,
Крізь ліс толчистий завафлав
І з бурбулами крок — у — крок.

Раз-два, раз-два, та й скрізь до дна
Той ворбний меч закрехкотів
В трофеї голову узяв,
Галюмфом же помчав домів.

Що? Жабивока Ти убив?
"Юначе бінний!", гордо обнімав
"О фрайний день, кала-келень!"
Він з радости прохіхотав.

Було ж брильянтно й злитні тьви
Гагайрили й гимнули на ван.
О митно, де баракунів
І мурморадних позагран.

ОСТАННІЙ ДЕНЬ

Pierre Griolet

Тоді буде безсила смерть,
І споконвічне ранку сонце
Роззброїть прадавні всі зими;
І ніч вилле радість —
Гігантський посуд новому полум'ю.

Тоді буде безсила смерть,
І бурею спливе спокій
По порожніх долинах.
Щезла твоя слава,
Ноче криги й смерти —
Бо це любови день,
Коли тіла встають
Світанком слави.

Тоді буде безсила смерть,
Відметана з минулим світом,
З старими барвами забута.
Бо це любови день — —
А світ, уже очищений,
Просвітиться нами, у Ньому.

РОЗВАЖАННЯ

св. Тереса з Авілю

Над силою любови Ти, життя, застановись;
І не твори мені вже болю ні журби.
Згадай, будь ласка, що тебе,
Щоб зискати — я перше мушу втратити ще...
А вже тоді приємна смерть буде мені;
І легко прийде: не скорблю —
Вмираю, бо ніколи не помру.

ВО ВРЕМЯ ОНО

(СПОГАДИ ПРО ДІДА ГОЛУБА)

I.

Чи це сьомий день, чи сьома година наших пригод? Так скоро минав час, що аж вітер здіймався. А ми слідкували за тижнями, дивлячись на годинник, а не на календар.

В той час наш дід був дуже радісним, бо казав нам, що вперше на його слова відізналась польова квітка, а гомін квітчиної мови нісся в душі. Такий він вже був, що ми ніколи не знали, з ким говорить. От зійшов з ґанку, вклонився низько груші перед хатою з усміхненим привітом:

— Доброго сонця вам, пані добродійко!

Любив він часом кричати. От так, тільки вийти десь далеко й крикнути на цілу околицю:

— Черепахи! Черепахи нападають!

Всі діти збігалися, очевидно, щоб побачити жорстокий наїзд черепах і приготуватись до бою, але не видно ні одної черепахи.

— Та дайте їм кілька літ, жеби сі зібрали й напали. То цілком не так легко, як ви си уявляєте! Черепахи то не люди.

Треба було йому признати слушність, бо черепахи дійсно не люди. Всі ми, зрезигновані, кинули зброю та вернулись до забави. Трохи нам шкода було, що не довелося черепах потурбувати, але тоді ми почали задумуватись над його словами.

"Черепахи то не люди". Хитра та його мова. Він знав, що як прийде і переб'є нам гру й скаже:

— Все пам'ятайте, що кожна людина, кожна тварина, кожний квіт і кожне дерево живуть інакше...

Ну, то ми були б це прийняли до відома та миттю й забули б. Так, міг він сказати:

— В житті є різні погляди. Не дивіться на світ тільки власними очима.

Але того нам дід не сказав. Сказав попросту:

— Черепахи то не люди.

Що це, що в старих людей є така мудрість? Лихо би їх взяло! Я так хотів би, щоб вони щось дурного говорили, а все там якась інтелігенція таки вирине. І хоч-не-хоч, не можеш їх завжди зневажати.

Якби я не знав, що птахи не говорять, то сказав би, що вони з дідом говорили. Але я напевно знаю, що птахи не говорять... здається. В кожному разі, не до тої міри, що дерева.

Дід зі всіма розмовляв. Найближчий його друг — це Гриць, невелика, трохи обчімхана ялиця коло хати. Це особливо цікаве дерево, бо є люди, які твердять, що його чули і одержали від Гриця поради, мудріші, як в якого єгомостя.

Я сам ніколи не чув Гриця під час бесіди, але то нічого. Я ніколи також у житті не чув про людей, які бояться війни з черепахами, а все ж такі були. Були і є.

Дід дав нам зрозуміти, що дійсність не кінчається тут, на цьому місці, в цій хвилині. Своїм життям він доказав, що світ — це велика таємниця. Хто її затримає — безмежно тішиться, а хто її пробує розгадати, той ніколи не матиме на устах усмішки мудрої загадковости.

II.

"Смійтеся очі, бо душа ридає". Ось такими словами зажурив нас дід". Смійтеся, очі..."

Ми завжди сміялись. Ну, майже завжди. Хіба, що хто впав і легко покалічив ногу. А так то завжди... хіба, що хто сиріткою остався, а так то...

... Як подумати добре, то часами, здавалось, ми ніколи не сміялись. Бували тяж часи, коли не усміхнувся і дід, не потішив.

"Смійтеся, очі..." Тоді виглядав дід старезним. Він був великим чоловіком — як став над котрим із нас, то сонце потрапив цілком заслонити. Як радів, то всі раділи. Потіха насичувала кожен куток його "Великості". Сміх виливався з уст та очей, з рук, із ніг і згорблених плечей.

А коли сумував, то пташки не співали, вітер не віяв. І ми, діти, тільки чекали на той день, коли він нам знов принесе жабу чи метелика, чи дасть шпильки соснові понюхати, чи розповідь нам щось

надзвичайне. Його світ — і наш — був таким тоді чарівним! Навчив він нас пізнавати яких двадцять різних відтінків зеленої барви у траві і листях, і овочах. Хто знайшов ще яку відтінь і вмів її словами описати, діставав від нього велику нагороду — його невідлучну увагу. Може він був поетом.

Часом ми не знали, чи він до нас говорить, чи деклямує якісь поезії "Люблю я слухати, як дощ так пильно машерує по даху" — сказав дід. Сонце сховалось десь за його вусами, а очі де-не-де пускали промінь через мокре холоднаве пополуддя. Він сидів у когось на ґанку, схрестивши ноги під собою й заховавши руки в довгій бороді.

"Підіть, візьміть моє серце й сядьте під кленом, бо він найкраще знає пісню зливи, та ще до того навіть держить слухачів і досить сухими. Підіть і навчіться мелодії, і візьміть моє серце зі собою, бо я цілий ще звідси скоро й не рушуся. Ідіть, малі, ідіть і слухайте". Ми побігли й чули, як він кричав, що ми серце забули. Він лаявся на увесь ліс, але докір його був солодким, і ми знали, що пожмакані губи сміялися з власної лайки.

Сидів старий майже непорушно на ґанку. З-під клена було видно його, згорбленого, і ми цікавилися: "Про що він думає?" А він неначе б у відповідь кричав ще голосніше, що ми забули взяти його серце! Ми слухали музики серпневої зливи під кленом, тішучись струмочками, котрі ми тамували патичками, глиною, камінням, руками й ногами. Він знав, що під кленом зливалися дощеві потічки, а дах із лапятих кленових листків охороняв би від цілковитого змокнення. Будували ми греблі й слухали і дощу на деревах, і крику діда.

Часом тепер згадую, коли дощ шумить чи вітер гуде, що дід нас учив їх слухати. Він учив нас всі відтіні зелені бачити й нюхати кору дерев і тримати з пошаною землю в руках.

А коли я зайнятий ще одним письмом, чи ще одним рахунком, чи ще одним нескінченим проектом, я чую ніби здалеку той солодкий докір: "Ви забули про серце!"

III.

Спека текла по плечах, а сонце аж кусало наші вже опалені обличчя того дня, коли ми надумали вибратися в ліс, знову до нашого "діда". Не можна сказати, що існувала стежка, яка провадила б

до дідового дому. Взагалі було тяжко визначити, де точно дід мешкав, особливо влітку, коли він відходив у ще густіший праліс.

Спитали ми раз діда, де він живе, і на це одержали відповідь: "У Бога за дверима!". З дідом, очевидно, було тяжко листуватися, бо на пошті знали тільки, що він живе "У Бога за дверима". Листоноша лишив був одного листа на рік під великим каменем біля старого клена, якого люди називали "дідовим".

І ось прийшло знов літо й принесли з пошти листа, а ми, бавившись недалеко клена, знайшли його, й раду врадивши, вирішили дідові занести експедицією те послання. Найбільше нас цікавило, звідки воно, й гадали, що зможемо таким чином довідатись. Хотіли ми знайти й дідову оселю в лісі. Хотіли ми взагалі щось довідатись про нього, бо він про себе майже нічого нам не розповідав. Отже рушили в ліс.

Найгірший наш ворог — терня. Чудувались ми вельми з того, що терня, немов очікуючи нас, кидалося нам попід ноги, де ми тільки не обернулись. Довгі години минули, а безконечні, здавалося, блукання не привели нас ближче до сподіваної мети: дідового житла ніяк не знаходили. Ми знали, що певно наші матері журяться, що ми десь у лісі пропали. Та ми нічого собі з того не робили, бо розуміли, що на те Бог створив мамів, щоб плакали й журилися, а нас дітей, щоб по лісі блукали — так нам дід раз пояснив.

Нарешті, вже на викінчені сил, зголоднілі, подряпані несамовито хижим терням, вийшли ми на полянку-галявинку де стояло кремезне дерево, а під ним каменюка. На камені отім відпочивав Дід Голуб, і разом з ним — малий горобчик, який сидів у тому сірому гнізді дідового волосся. Ми зраділи, бо гадали, що знайшли таємне житло діда.

"Ну, нарешті принесли мені мого листа, — промовив дід, не розплющуючи очей. — Будьте ласкаві, принесіть мені його сюди. Не хочу будити малого Пафнуція", — сказав він, вказуючи правим вусом на горобчика, який улаштувався у дідовій чуприні. Ми знали, що дід задоволений, — через його чудесну усмішку. "Цей лист здалеку — з моїх рідних сторін".

А що це значить точно "далеко"? Заризикував хтось, знаючи добре, що дід не любив просто відповідати на якінебудь запити. Та все ж таки треба було спитати, бо на конверті не було зворотньої адреси, а хоч тримали листа до сонця, ми теж не потрапили ні словечка змісту розшифрувати. Розпечатати листа ми не відважились.

"Що значить 'далеко'?" — задумався дід. "А скажи но, малий, чи

довго ви йшли, щоб мене тут знайти, де в лісі пробуваю?"

"О довго, навіть довжелезно", — відповів поважним тоном великий Ромцьо, якому ніколи не бракувало поетичних висловів. "Так далеко йшли, що вже аж вечоріє, а ми не їли й мій живіт бурчить як лев... як сагарський лев", — додав він для підкреслення, а ми всі potwierдили це киванням голівок. "Так далеко ми йшли, що... що в декого вже й ноги відпадали й ми мусіли приставати, щоб ноги відшукувати. Так далеко йшли..." — оповідав захоплений своєю власною фантазією Ромцьо, що жодне переборщення не видавалось йому за великим. "Так далеко йшли, що ведмеді з'їли трьох наших друзів!" — Ми здвигали раменами, й тим давали дідові зрозуміти, що Ромцьо говорить вже за себе самого й не являється офіційним речником нашої групи.

"Ну, то бачу, — перервав йому милосердно дід, — бачу, що знаєте ви, що то означає слово "далеко". Промовивши ще, "цей лист здалеку", він усміхнувся й спав собі далі під кленом.

Може розчарування нас пробудило тоді, і ми вмить завважили, що це "дідовий клен" перед нами, і той сам камінь, звідки взяли ми листа, а вся наша мандрівка завела нас у велике коло. Знайшли ми діда, але не його дім. Віддали листа, а таки не довідались, що це за "далеко", з якого він прийшов.

Та може одне скористали. Ми зрозуміли, що можна довго й далеко в житті мандрувати — і нікуди не дійти. А Ромцьо навчився трохи менше говорити.

IV.

Старівся дід з дня-на-день. Вже хіба не можна було бути старшим, а він іще старівся й роки вирізблювались зморшками на старезному обличчі. Десь із-за сивих вусів і великої бороди видніли два дідові зуби.

— Я ними не їм, — пригадував нам завжди, — то тільки для усмішки, такі спеціальні зуби.

Коли появлялася у нього легка усмішка, тими двома зубами світ розвеселив би.

Ми часами до діда йшли тільки за усмішкою, неначе б це було його діло — його фах життєвий: сміятися й розповідати неймовірні речі.

Найближчим приятелем діда, крім кострубатого Гриця, говорю-

щої ялиці — здається був годинникар. Ніхто з нас не знав, чому він поселився на безлюдді, бо ні один з нас не вмів настільки по-німецьки. Але чомусь він там був, видно було йому там добре, а нам було добре з ним.

Дід його називав Богданом, хоч усі знали, що він німець і ніякий Богдан. Але дідові виглядав він на Богдана, бо мовляв у нього — живіт як у Хмельницького.

Однак це не образа ні для Хмельницького, ні для нашого "Богдана", бо дід уважав, що всі великі люди завжди були товстими.

— Великі люди не дбають чи вони гарні, чи ні на вигляд. Тому можуть собі дозволити бути дуже товстунами... чи мати тільки два зуби.

Одного разу ми прийшли до діда: трохи тому, що хотіли про щось випитати у нього, а трохи тому, що не могли ми надивитися на зуби.

— Щосьте наброїли? Такі якісь нахмурені нині, як мої коти по обіді.

Ніхто з нас не питав, чому коти по обіді нахмурені, а просто приступили до справи. А саме, як ми бавилися на полі, побачив нас панотець і тішився, що ми тішились, та сказав нам:

— Дітоньки, які ж ви щасливі! А якими щасливими будете в небі. Будемо всі разом вічно оглядати велич Божу.

Це нас особливо не захоплювало, бо ми воліли бавитись на полі, ніж сидіти й когось оглядати, а ще до того — "вічно". Вже ліпше було до школи піти.

Ми звикли вже до того, що дід ніколи не тримався теми. Тому й не дивно було нам, коли на наші богословські застереження дід відповів:

— А чого ви до "Богдана" ходите?

Легко було пояснити наше зацікавлення годинникарем. У нього були чудові речі в хаті: різноманітні годинники, машинки, забавки. Він був загальним майстром цікавих речей, і ми любили дивитись, як він щось нове пускав у рух. Словом — ми його шанували й любили за його прекрасну роботу.

— Ага, — підхопив дід — то ви не думаєте, що буде цікаво бути разом з Тим, хто зробив гори, що ви їх так любите, і ліс, і ріки, і навіть цікавого Богдана... і мої зуби?

І усміхнувся широко наш дід. А як сміявся, всі зморшки з обличчя втікали. Як сміявся, навіть похмурі коти в цю мить раділи.

А що ж, і нам було веселіше, бо хоч-не-хоч, ми всі хотіли побачити Того, хто сотворив дідові зуби. Навіть — "вічно".

V.

Ніч була якась темно-сіра. Не чорна зовсім, а сіра, і місяць кидав нам тіні під ноги. Ми боялись, і зі страху остовпіли не раз, але далі йшли. Ми йшли до діда — привітатись. І хоч місяць хованками бавився, і хоч цвіркуни на увесь голос кричали: "Це тихі, безжурні, літні вечори!", то все ж таки ми йшли з наболілими серцями. Один одного тручали, сміялись, страшили несотвореними оповіданнями та йшли в гущавину до діда, але серед сміху й страху де-не-де виринала суворая дійсність.

Якось я знав глибоко в серці, що це вже не так буде, як минулого літа. Стежка та сама до дідового клена, але ліс якийсь інакший — а може змінився не ліс, а я. Наука — мене змінила наука. Книжки — ті визволителі непросвічених, які ведуть людину в далекий світ і там її навіки змінюють — вони мене змінили. Колись для мене кожне слово з дідових уст було золотом. Я торкався сонця і з місяцем розмовляв; я на райдугах спускався як санками з неба в чарівний, темний, безконечний ліс.

Я боявся йти туди, до нього, до "Діда Голуба". Боявся, що його недоречні мудрощі виявляться саме недоречними. Я вже читав книжки. Я вже розумів цей світ не так як дитина. Я вже не дався б натягнути тим дивним старцем. Найгірше я боявся, що все те, що нам говорили дорослі, виявиться правдою. Казали, що він з ума зійшов, що старість його розум зїла.

Сказали нам, що вечорами він тепер сидів над ставом і вдивлявся в спокійну воду, в якій топилися тихенько останні барви заходу сонця. Так ми його застали — його крива, білява борідка майже торкалась води. Ми боялись, що він готовий впасти в ставок. Хтось хотів крикнути, кинути слово привіту, але ніч оточила нас храмом спокою, й ми мовчали.

Довго ми стояли. Довго він, нахилений над водою, дивився собі в обличчя. Вже тільки місяць освічував світ і ми дивувались: хіба можна бачити в тім присмерку свій відблиск? Ніхто не відважився його потурбувати. Минули три вічності, здається, як він обернувся до нас і так навколішки, з руками ще на березі, поглянув на нас якось так сумно-жалібно і сказав: "Чим довше дивлюся я на своє об-

личчя — тим менше пізнаю себе. Хлопці..." — зітхнув він глибоко й подививсь на нас так тужно: "Хлопці, я нічого не знаю..."

І знов, якби не вітерець, який нараз холодом повіяв, я гадав би, що може він мене зворушив своїм словом, бо по моїй шкірі понісся лоскот і я здригнувся. Чи то вітер — чи то він?

Я нагадав собі давніші літні відвідини з минулих років. Як він з нами сміявся! Як його два зуби нас бавили! Як він любив і тишу й крик. Бідний, я подумав — вже певно забуває — тому так розпачливо заявляє незнання. Бо в мене це зовсім інакше — щодня я щось нового навчуся, щодня я відкриваю книжки й нові світи мені всміхаються. Знання — його стільки — аби лише міг прочитати всі книжки в читальні на полиці!

Не пригадую чомусь вже далше того вечора. Я захопився собою, і всім знанням, всією наукою, що на мене чекала в житті. Не пригадую, чи далше говорили, і як розсталися з ним. Я був захоплений новими можливостями.

Сьогодні, коли пригадую ті дні, я з острахом здаю собі справу, що я стрінув святість на цій землі, і мудрість в особі дивного діда. Багато з ним насміялись. Багато з ним навчились. Багато вже я призабув. Та одне лишилося мені по довгих роках і премногих перемогах, коли успіхи сипались буревієм у житті: чим довше себе знаю, тим більше переконаний, що людина — це незбагненна глибінь і містерія, і в темряві тієї незміряности стрічаюся з Богом, що мене створив.

Може колись запусу сиву бороду. Може колись поселюся в лісі і житиму як пустельник — як колись жив цей старий анахорет, що ми його Дідом Голубом називали, а дорослі з пошаною його титулували: Великосхимник Атанасій. Може колись прийдуть до мене хлопці, повні життя й зацікавлень. І може я їм шепну: "Хлопці — я нічого не знаю".

СЛІДИ В ПІСКУ...

Приснився чоловікові такий сон:

Ходив він по березі моря з Господом. На небесах ясніли сцени із життя його. І з кожним привидом на небі бачив він в піску сліди — одні свої, а другі Господа.

Коли вже остання сцена з його життя з'явилася та зникла, подивився він узад на сліди в піску. Завважив він, що часто подорозі видно було лиш одні сліди. Він завважив теж що це бувало у найтяжчих і найсумніших моментах його життя. Це мучило його, і він звернувся з цим до Господа.

"Господи, Ти казав, що раз піду за Тобою, Ти ходитимеш зо мною завжди, але я бачу що в найтяжчих часах мого життя видніють лише одні сліди. Я не розумію чому тоді коли найбільше я Тебе потребував, Ти мене лишив."

І відповів йому Господь: "Моя дорогенька дитино, я Тебе люблю і я ніколи не лишив би Тебе. Тоді коли Ти так терпів, тоді коли лише одні сліди лишились, це були мої сліди — бо я Тебе тоді носив!".

АВТОР НЕЗНАНИЙ

ЗМІСТ

Замість передмови	7
Від видавництва	13

МОЛІННЯ (РЕЛІГІЙНА ПОЕЗІЯ)

Агностикам — нам	17
Повечеріє	18
Під вечір	19
Якби не біль	20
Утрєня	21
Крам вірних	21
До сонця	22
Перед розп'яттям	22
Жалоба	23
І де був Ти	24

У СЕРЦІ ВОГОНЬ (НАЦІОНАЛЬНА ТЕМАТИКА)

Далеко	27
Неймовірні часи	27
Шукаю батьківщину	28
Вже тихо	28
Україно	29

І НІЧ І ДЕНЬ (РІЗНІ ВІРШІ)

Радости спів	33
Не знаю як	33
Були дерева	34
Свята і будні	35
Іржаві лицарі	36
Досягнення	37
Хотів би схопити	37

Дитячі часи	38
Повзуть роки	39
Пейзаж	40
Гірський малюнок	41
Чомусь вночі	42
Під Різдво	43

ІСТОРІЯ ОДНОГО КОХАННЯ

I Найтяжче свою подругу любити	47
II Співай мені пісню	47
III Чередувались пори року	48
IV Люблю Тебе	48
V З листів від веснянки	49
VI Невільником я увійшов	49
VII Ти — як веснянка	49
VIII Не боюсь забрести	50
IX Квітові світу	50
X Тихі вечори без Тебе	51
XI Люблю я мій ранок	51
XII Як далеко ми йшли	52
XIII Галі	53

ПЕРЕКЛАДИ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Блаженства для тих	57
Жабивочне	58
Останній день	59
Розважання	60
Во время оно	61
Сліди в піску	69

